

SVEŠVALODU STUDIJU PEDAGOGISKIE PAMATPRINCIPI

Pedagogical Principles of Foreign Language Studies

Diāna Liepa, Ausma Špona

Rīgas Pedagoģijas un izglītības vadības akadēmija, Latvija

E-pasts: diana.liepa@rpiva.lv

Abstract. *Adult learners' study process is affected by former life's experiences: memories, various events, relations and former study habits etc. Adult learning that is based on adults' own initiative and responsibility have been defined in several ways: self-directed learning, self-planned studying, self-studying, independent studies, autonomous studying, autodidactics as well as open learning. Aim of the study: to propose pedagogical principles of foreign language studies. Materials and methods: analysis of scientific and methodological literature, modelling, observation, Methods of data processing and analysis: quantitative (data analysis by using the data processing software SPSS 17.0. In the Research results approve high necessity to optimise the study process taking into consideration the principles that were researched in adults' learning and teaching.*

Keywords: *being well-organised, co-operation, individualisation, self-study, subject.*

Ievads

Introduction

Mūsdienu sabiedrībā arvien pieaug vajadzība pēc speciālistiem, kas prot ne tikai izpildīt, bet arī paši noteikt mērķus, izveidot plānus, realizēt un novērtēt tos. Radīt apstākļus šādu personību tapšanai lielā mērā ir mācību iestāžu uzdevums.

Studijas (mācības) ir mācīšanas un mācīšanās procesu kopums, mērķtiecīga docētāju un studentu mijiedarbība, kas vērsta uz studenta patstāvīgu, mērķtiecīgu un apzinātu darbību.

„Cilvēks gūst sekmes dzīvē vienīgi tik daudz, cik viņš ir pašdarbīgs.”
(Students, 1930:66)

Mācīšanās, kas pamatojas uz paša cilvēka iniciatīvu un atbildību, tiek saukta dažādi: pašvirzīta mācīšanās, paša plānota mācīšanās, pašizglītība, patstāvīga mācīšanās un autonoma mācīšanās.

D.Rumpīte autonomiju definē kā kompleksu procesu, kas ietver izziņas vajadzību apzināšanos, mērķu izvirzīšanu, piemērotāko metožu izvēli un lietojumu un pašnovērtējumu. (Rumpīte, 1998:32)

M.Nouls attīsta ideju par pašvirzīto mācīšanos. Individīda pašvirzības līmenis ir atkarīgs no mācīšanās iespējām. Pašvirzītā mācīšanās pamatojas uz trim galvenajiem faktoriem: analīzi, motivāciju un atbildību. (Knowles, Holton, Swanson, 1973, 2005, 65)

Pašvirzītā mācīšanās ir tāda studiju forma, kurā studenti uzņemas atbildību par sava darba plānošanu, mērķu un uzdevumu noteikšanu, realizēšanu, iegūto prasmju izmantošanu un darba novērtēšanu.

Pašvirzītā mācīšanās vispirms sākas ar katra cilvēka vēlmi pilnveidoties, un tikai pēc tam seko plānošana, darbošanās un atbildība par sasniegto. Atbildība tiek saistīta ar sasniegtajiem rezultātiem un to novērtējumu. Studentiem ir jāizprot,

kāpēc jāmacās, kas jāmacās un kā. Iepriekšējā dzīves pieredze var tikt izmantota kā pamats analīzei, novērtējumam un secinājumu pieņemšanai.

Katra studiju kursa saturs sasaistāms ar studentu personisko pieredzi.

„Pieredze ir dzīvē iegūto, personiski pozitīvi novērtēto, paradumos nostiprinājušos un daudzveidīgās darbības situācijās lietojamo zināšanu un prasmju kopums.” (Špona, 2006:103)

Pieredze veicina apgūstamā satura izpratni. Esošo pieredzi iespējams apkopot, analizēt un tikai pēc tam sākt runāt par jauno studiju saturu. Iepriekšējai pieredzei var būt gan pozitīvs, gan negatīvs raksturs, dažkārt iepriekšējā pieredze un aizspriedumi var kavēt meklēt radošākus situācijas risinājumus un pieņemt jaunus izaicinājumus.

„Patiesa mācīšanās nav tieši novērojama, bet ir izsecināma no pieredzes, kas balstās uz ilgstošu uzvedības pārmaiņu pamata.” (Gudjons, 1995, 2007:236)

Pēdējos gados arvien vairāk tiek akcentēta pašpieredzes loma. Īpaši profesionālajā pilnveidē un tālākizglītībā cilvēka iepriekšējai pieredzei ir milzīga nozīme. Pieredze var būt divējāda:

- pašpieredze, ko cilvēks iegūst ar tiešās uztveres palīdzību;
- pastarpināta pieredze, ko iegūst ar valodas un komunikācijas palīdzību, – visbiežāk tā ir citu cilvēku pieredze. (Koķe, 1999:42)

„Pedagoga uzdevums ir palīdzēt dalībniekiem integrēt personisko pieredzi mācīšanās aktivitātēs.” (Lieģeniece, 2002:85)

Pašpieredzi veido personiski nozīmīgas zināšanas, prasmes, attieksmes pret sevi, citiem un pasauli. Citu pieredze ir citiem nozīmīgas zināšanas, prasmes un attieksmes.

Pētījuma metodoloģija Research methodology

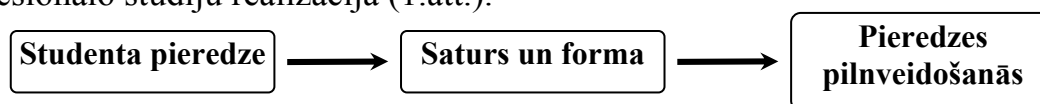
Svešvalodu studiju modeļa pamatā ir pieaugušo svešvalodas mācīšanās pieredzes pilnveidošana (personas darbībā praktiski apgūto kompetenču – prasmju, zināšanu, vērtību, attieksmju – kopumu) atbilstoši lietošanas vajadzībām.

Svešvalodu studijas raksturo

- studentu pieredzes izzināšana (valodas prasmju apguves līmeņu noteikšana, valodas mācīšanās pieredzes apzināšana, motīvu, interešu un vajadzību noskaidrošana);
- svešvalodas satura veidošana mijšakarībā ar studentu iepriekš iegūto pieredzi un sabiedrības procesu vajadzībām;
- interaktivitātes mijšakarība satura un satura apguves organizācijas vienotībā, ievērojot studentu svešvalodu mācīšanās pieredzi;
- mācīšanās pieredzes pilnveidošanās interaktivitātes mijšakarībā, satura un formas vienotībā.

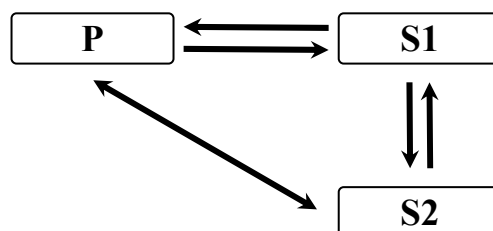
Iepriekšējo pētījumu rezultātā radās secinājums, ka iespējams pilnveidot svešvalodu studiju kursus atbilstoši svešvalodu studiju modelim pieaugušo

svešvalodas mācīšanās pieredzes pilnveidei dažādām mērķgrupām akadēmisko vai profesionālo studiju realizācijā (1.att.).

1.att. Svešvalodu studiju modelis studentu pieredzes pilnveidošanai atbilstoši lietošanas vajadzībām

Studiju procesa plānošanā un realizācijā svarīga subjektīvo un objektīvo faktoru mijiedarbība, docētāja un studentu sadarbība. Studiju procesa organizācija pamatojas uz studentu pašdarbību, docētājam ir konsultanta loma. Iesākot darbu ar katru jaunu grupu, veicama tās iepriekšēja izpēte, plānojama un paredzama turpmākā darbība un tās izpilde. Docētājam jāsadarbības ar grupu kopumā un katru tās dalībnieku atsevišķi. Šīs attiecības attēlotas shēmā (2. att.), kur P ir pedagogs, S1 un S2 apzīmē studentus.

2.att. Sadarbība studiju procesā

Minēto teoriju turpmākajā analīzē personība ir darbības subjekts, kas pats, veidojoties darbībā un saskarsmē ar citiem cilvēkiem, nosaka šīs darbības un saskarsmes raksturu.

Saskaņā ar šo pieņēmumu, var secināt, ka pedagogs studiju procesa organizēšanas sākumā ir subjekts, kas ietekmē studentus, māca izvirzīt mērķus, plānot darbību tā, lai students pilnīgi paustu subjekta pozīciju, spētu apzināties savas vajadzības, mācīšanās nozīmīgumu, spējas, prastu organizēt un novērtēt savas darbības procesu un rezultātus.

Analizējot visas iepriekš minētās studiju procesa pamatattiecības, var secināt, ka svešvalodu studiju procesa plānošanā, organizācijā un realizācijā tiek integrēti dažādi attiecību veidi. Piemēram, ikdienas darbā tiek izmantots arī tāds attiecību veids, kurā viens vai vairāki studenti sadarbojas ar pārējiem studentiem, stāstot, prezentējot savus tematus, pēc tam uzdodot uzdevumus, jautājumus, izvēršot diskusiju.

Pārsteidzoši bieži studiju kursa sākumā studenti, izsakot savas vēlmes, min stingru attieksmi no pedagoga puses, kas nozīmē, ka blakus minētajiem nosacījumiem studentiem ir svarīgi apzināties arī docētāja noteiktās prasības un regulāras, konkrētas pārbaudes nosacījumus. Šādai studentu vēlmei pēc stingrības no pedagogu puses ir vairāki skaidrojumi:

- 1) studenti kā klienti vēlas saņemt gatavu produktu: plānu, organizāciju, kontroli u. c.;
- 2) savas iepriekšējās mācību pieredzes laikā viņi nav iemācījušies plānot, organizēt, kontrolēt un objektīvi novērtēt gan mācību darbības procesu, gan tās rezultātus;
- 3) neizpratne par mūsdienīga studiju procesa būtību.

Analizējot anketēšanas datus, Z.Čehlova un Z.Grīnpauks secina, ka skolotāju noteiktie mērķi un uzdevumi galvenokārt vērsti uz paša skolotāja darbību. Skolēni stundas organizēšanā nepiedalās. Liela daļa skolotāju stundās nepietiekami rada situācijas, kas ļautu skolēniem apzināties savas darbības mērķi, parādīt iniciatīvu tā noteikšanā un aktīvi piedalīties tā izpildē. Skolotājs reizēm pārprot mācību darbības aktivizāciju, pārslogo skolēnu, neļauj viņam radoši izpausties. (Čehlova, Grīnpauks, 2003:37)

Svešvalodas studiju organizācija pamatojas uz svešvalodas pamatmērķi. Studiju procesā tiek izmantotas metodes un pieejas, kuras rada iespēju studentiem pašiem darboties, iesaistīties apzinātā mācību procesa plānošanā, organizācijā, realizācijā un novērtēšanā.

1. tabula

Sadarbības shēma svešvalodas studijās

Darbības posmi	Pedagoga darbība	Pieaugušā valodas apguvēja darbība	Rezultāti
Valodas apguves un mācīšanās pieredzes novērtēšana	Vērtēšanas formu un materiālu sagatavošana.	Valodas apguves un mācīšanās pieredzes novērtēšana	Valodas apguves līmeņu, lietošanas vajadzību, motīvu, interešu noteikšana
Plānošana, mērķu, uzdevumu noteikšana	Plānošanas prasmju mācīšana, līdzekļu piedāvāšana	Plānošanas prasmju apguve, līdzekļu izvēle	Pieredzes un savstarpējo attiecību bagātināšanās
Variatīva metožu un tehniku izvēle	Metožu un tehniku izvēles ieteikumi	Variatīva metožu un tehniku izmantošana	Savstarpējo attiecību bagātināšanās, jaunu zināšanu un prasmju apguve
Darbības realizācija	Pieredzes nodošanas un savstarpēja pieredzes apmaiņas organizēšana	Pieredzes apmaiņa un bagātināšana	Svešvalodas apguves un savstarpēja (students – docētājs) mācīšanās pieredzes bagātināšanās. Svešvalodas apguve lietošanas vajadzībām
Vērtēšana (pašnovērtēšana)	Rezultātu un mērķu salīdzināšana un analīze	Pašanalīze, apgūto prasmju un zināšanu novērtēšana, pašnovērtēšana	Pašanalīzes, vērtēšanas prasmes. Apmierinātība vai neapmierinātība ar paveikto

Svešvalodas studiju procesa organizēšana notiek piecos posmos: studentu pieredzes apzināšana un novērtēšana, darbības plānošana, mērķu un uzdevumu noteikšana, pieredzes apmaiņa, valodas apguve lietošanas vajadzībām un apgūto

zināšanu un prasmju novērtēšana (pašnovērtēšana). Docētājs ieņem konsultanta, padomdevēja pozīciju un, balstoties uz valodas apguvēju grupas izpētes rezultātiem, savu pieredzi un zināšanām par valodu apguvi, studentu individuālajām vajadzībām un grupas attīstības nosacījumiem, cenšas ieteikt līdzekļus darbības veikšanai.

Studiju procesa rezultāts ir cilvēku pašregulācija attiecībā pret sevi, citiem cilvēkiem, pret darbu un dabu, pret kultūru, valsti un sabiedrību. (Špona, 2006:109)

Nozīmīgākie līdzekļi studiju procesā ir cilvēku mijiedarbība, cilvēka personiski nozīmīga un daudzveidīga dzīves darbība, lietu, dabas, mākslas un sabiedriskās mikro-, mezo- un makrovides. Daudzveidīgo ietekmju mērķtiecīga virzība un saistība ar pašaudzināšanu nosaka studiju procesa produktivitāti. (Špona, 2006:109)

Pamatojoties uz sadarbības un līdzdarbības modeli, svešvalodu studiju organizēšanā svarīgi ievērot sešus nozīmīgākos studiju principus.

1. Studenta pieredzes apzināšanas un pašapzināšanas princips prasa, lai tiktu ievērota studentu pieredze un personības īpašības. Studijas mainās atkarībā no studenta personības, viņa mērķiem, motivācijas, vērtību orientācijas un interesēm. Tos pieņem un tiem pieskaņojas. Studenti piedalās mācību mērķa un uzdevumu noteikšanā, studiju satura, līdzekļu un metožu izvēlē. Svarīga studentu spēja apzināties sevi, savas zināšanas, prasmes, vajadzības un rīcības motīvus.

2. Mērķtiecības princips.

Prasme noteikt mērķi, apzināt un analizēt savu motivāciju un vajadzības, plānot un īstenot mērķa sasniegšanu.

3. Sistēmiskuma un sadarbības princips.

Princips prasa studentu personisko mērķu, uzdevumu, satura, metožu, studiju līdzekļu un vērtēšanas (pašnovērtēšanas) ievērošanu. Studiju process norisinās docētāja un studentu, kā arī pašu studentu savstarpējas sadarbības rezultātā. Kopēja, savstarpēji saskaņota darbība studiju procesa plānošanā, organizēšanā, realizēšanā un novērtēšanā.

4. Personiskā nozīmīguma princips.

Veicamajai darbībai un izvēlētajam saturam studentiem jābūt personiski nozīmīgiem, jo tikai tad studiju darbība var pāraugt pašvirzītā, motivētā darbībā.

5. Patstāvīgas darbības princips.

Šis princips nozīmē nevis mācību darbības veidu, bet gan patstāvīgu studiju procesa organizāciju. Izpratne par studiju procesa plānošanu, norisi un savas darbības nozīmi tajā.

6. Reflektēšanas princips. Cilvēka teorētiskas domāšanas veids, savas rīcības un psihiskā stāvokļa analīze.

Studentu spēja novērtēt paveikto saskaņā ar plānu, vajadzības gadījumā mainīt uzdevumus, pievērst lielāku uzmanību tiem uzdevumiem, kas nepadodas, konsultēties ar docētāju, mainīt laika termiņus un izvirzīt jauna veida uzdevumus.

Sekmīga studiju norise un panākumu gūšana lielā mērā ir atkarīga no pedagoga ieguldītā darba šī mācību procesa sagatavošanā: studentu izpētē, kopēja

darba plānošanā un organizēšanā, svarīgāko principu ievērošanā, labvēlīgas un draudzīgas vides radīšanā, iedvesmošanā, patstāvīgas darbības stimulēšanā, intereses radīšanā u. c. Studiju būtība izpaužas studenta patstāvīgā darbībā, students pats ir jaunu zināšanu, prasmju un attieksmju veidotājs, taču šis process notiek ar profesionāla, saprotoša un aizraut spējīga pedagoga palīdzību.

Rezultāti

Results

Pētījumā izmantotās metodes: didaktiskās literatūras analīze, esošās prakses kontentanalīze, modelēšana. Empīriskās metodes:

- datu ieguves metodes – novērošana, eksperiments;
- datu apstrādes un analīzes metodes:: kvantitatīvās (datu grafiska attēlošana, datu analīze, izmantojot analītisko datu apstrādes programmu *SPSS 17.0*).

Balstoties uz veseluma pieeju valodas apguvē, sadarbības, līdzdalības un citu subjekta kompetenci veidojošo principu ievērošanu, plānotas, organizētas un realizētas arī angļu valodas nodarbības. Viens no studentu izvēlētajiem tematiem – „Prezentācijas” (sk. 2. tab.).

2. tabula

Docētāja un studentu sadarbība svešvalodas nodarbībās. Temats „Prezentācijas”, LU „Sociālais pedagogs”

Darbības posmi	
Interesu un vajadzību noskaidrošana	
Docētāja darbība	Uzdevumu izskaidrošana, konsultēšana Docētājs sniedz nelielu ieskatu par prezentācijas struktūru
Studentu darbība (16 studentu)	Grupu izveidošana (4–5 cilvēki grupā), lomu sadalīšana: <ul style="list-style-type: none"> • lasītājs • 2 runātāji • rakstītājs Grupās tiek izrunāti jautājumi par studentu pieredzi pētījumu prezentēšanā Diskusija Kopēju secinājumu izdarīšana, uzdevumu izvirzīšana Nodarbības plānošana
Rezultāti	Noskaidrotas studentu vajadzības un intereses, prezentējot pētījumus angļu valodā, izvirzīti uzdevumi
Vērojumi	Diskusijās noskaidrots, ka visi studenti ir saskārušies ar pētījumu prezentāciju, tomēr tikai daži no viņiem to ir darījuši svešvalodā. Pētījuma prezentāciju angļu valodā uzskata par ļoti grūtu uzdevumu. Studenti vēlas izprast prezentācijas struktūru, nepieciešamos vārdus un izteicienus angļu valodā, vēlas spēt uztvert un izprast citu prezentācijas un prezentēt paši

Darbības sagatavošana	
Docētāja darbība	Uzdevumu izskaidrošana, konsultēšana, satura piedāvāšana dažādiem

	<p>līmeņiem M. Grussendorf „English for Presentations”, Oxford, 2007 M. Harris, D. Mower, A. Sirkorzynska „New Opportunities”, Longman, 2006, <i>Pre-Intermediate, Intermediate, Upper-Intermediate</i> D. Pauna „Bridging the Gap”, Zvaigzne ABC, 2001</p>
Studentu darbība	<p>Mērķu un uzdevumu izvirzīšana, nodarbības plānošana Mērķis: apgūt prasmes, uztvert un izprast citu prezentācijas, spēt prezentēt pašiem Uzdevumi: tematu sadalīšana pa grupām, satura atlase, uzdevumu sagatavošana.</p>
Rezultāti	<ol style="list-style-type: none"> 1. grupa izvēlas apakštematu: prezentācijas ievads 2. grupa izvēlas apakštematu: prezentācijas galvenā daļa 3. grupa izvēlas apakštematu: prezentācijas nobeiguma veidošana 4. grupa izvēlas apakštematu: prezentāciju veidi <p>Katra grupa atlasa piemērotus materiālus</p>
Vērojumi	<p>Studenti aktīvi pauž savu viedokli mērķu un uzdevumu izvirzīšanā. Ātri vienojas par tematu sadali un materiālu atlasī</p>
Variatīva metožu un tehniku izvēle	
Docētāja darbība	Ieteikums darbu turpināt grupās
Studentu darbība	Studenti izvēlas darboties grupās
Rezultāti	Studentu darbības efektivitātes palielināšanās, sadarbības un līdzdarbības principu ievērošana
Vērojumi	Studenti veido grupas, kurās ir cilvēki ar atšķirīgiem valodas prasmju apguves līmeņiem, lai varētu savstarpēji sniegt palīdzību cits citam
Darbības realizācija	
Docētāja darbība	<p>Konsultēšana, atbalsts Patstāvīgajiem darbiem tiek piedāvāti izvēles temati par dažādu valstu izglītības sistēmām. Iepriekšējās nodarbībās aplūkots temats par Latvijas izglītības sistēmu un veikts tās salīdzinājums ar Lielbritāniju, iepazīta attiecīgā terminoloģija, paplašināts attiecīgais vārdu krājums. Studenti tematus var izvēlēties arī paši</p>
Studentu darbība	<p>Uzdevumu sagatavošana Darbību vadīšana un skaidrošana Darbu sāk 4. grupa ar pārskatu par formālām un neformālām prezentācijām, sniedz prezentāciju paraugus. Skaidro uzdevumus un palīdz to veikšanā (klausīšanās, valodas lietojums) 1. grupa sagatavojusi paraugu prezentācijas ievada daļas veidošanai, izdales materiālus, klausīšanās uzdevumu, kā arī uzdevumu prezentācijas ievada daļas atveidošanā 2. grupa sagatavojusi pārskatu par prezentācijas galvenās daļas veidošanu, izdales materiālus, valodas lietošanas uzdevumus 3. grupa sagatavojusi pārskatu par prezentācijas nobeiguma daļas veidošanu, izdales materiālus, valodas lietošanas uzdevumus Novērtēšana Prezentācijas kritēriju izstrāde grupās un kopīgi Vienošanās par patstāvīgajiem darbiem Izvēlētie temati:</p> <ul style="list-style-type: none"> • izglītības sistēma Skotijā (pašnoteiktais temats) • izglītības sistēma ASV

	<ul style="list-style-type: none"> • izglītības sistēma Krievijā • izglītības iespējas ārzemēs • Latvijas izglītības sistēmas uzlabošanas iespējas (pašnoteiktais temats) • studijas Dānijā (pašnoteiktais temats)
Rezultāti	Veidojas izpratne par prezentācijas struktūru, nepieciešamo vārdu un izteicienu lietošanu, prasmes uztvert un izprast citu prezentācijas, prezentēt pašiem Kopīgi izveidoti prezentācijas vērtēšanas kritēriji
Vērojumi	Studenti aktīvi iejūtas pedagoga lomā, ar lielu atbildību skaidro, vērtē un darbojas citu grupas biedru vadībā. Novērojot studentu darbību var secināt, ka iespēja iejusties skolotāju lomā viņus aizrauj visvairāk. Studenti aktīvi lieto angļu valodu gan materiāla sagatavošanas laikā, gan grupas prezentācijas, gan citu grupu ierosināto darbību laikā. Tad, kad prezentācijas struktūra ir skaidra un lietojamās valodas formas apzinātas un praktizētas, studenti izvēlas patstāvīgo darbu tematus, lai varētu sagatavot prezentāciju nākošajai nodarbībai. Trīs studenti vēlas prezentāciju gatavot patstāvīgi, jo jūtas droši ar savām angļu valodas prasmēm. Pārējie drošāk jūtas grupā, tādēļ izvēlas prezentāciju gatavot kopā.
Vērtēšana (pašnovērtēšana)	
Docētāja darbība	Rezultātu un uzdevumu salīdzināšana un analīze
Studentu darbība	Pašanalīze, apgūto prasmju un zināšanu novērtēšana, pašnovērtēšana Prezentācijas vērtēšanas kritēriju izstrāde
Rezultāti	Studenti apmierināti ar pašu un citu paveikto nodarbības gaitā, uzskata, ka nopietni darbojušies un ir sagatavoti patstāvīgajam darbam. Īpaši tiek atzīmēta kopēja prezentācijas kritēriju izstrāde, kas palīdz nostiprināt izpratni par prezentācijas struktūru un uzstāšanās nosacījumiem
Vērojumi	Vērtēšana notiek mutiski, citam citu atbalstot ar uzslavām un ieteikumiem. Savstarpējās attiecības ir labvēlīgas, attieksme pret darbu – pozitīva. Nelielas domstarpības rodas, nosakot prezentāciju veidošanas kritērijus, grūtības vienoties par vienu variantu

Atbilstoši attiecīgajam tematam docētājai nodarbības gatavošanas laikā bija jāatrod atbilstoši teksti, audioieraksti, jā sagatavo vizuālais materiāls. Tika izmantoti dažādu autoru veidotie mācību līdzekļi un audioieraksti. Mācību materiāli tika piedāvāti atbilstoši trim valodas prasmju apguves līmeņiem, studentiem tika radītas iespējas tos izvēlēties pašiem. Studenti varēja noskatīties citu studentu grupu prezentāciju ierakstus. Lai gan studenti darbā iesaistījās aktīvi un ieinteresēti, daļa studentu nodarbības sākumā jutās nedroši, kautrējās, lūdza grupas biedru palīdzību. Nodarbības beigās nedrošība bija zudusi, jo studenti pārliecinājās, ka darbības tiek organizētas atbilstoši viņu spējām, izprata to veikšanas nozīmi angļu valodas lietošanas vajadzībām. Ņemot vērā studentu individuālās un valodas prasmju līmeņu atšķirības, darba veikšanas ātrums bija atšķirīgs. Liela nozīme darba gaitā bija pozitīvai attieksmei un savstarpējai palīdzībai, tomēr radās arī dažas problēmas. Prasmēs vājākie un nepārliecinātākie studenti nevēlējās runāt, pildīt uzdevumus. Sekmīgākajiem grupas biedriem un docētājam bija papildus jādabojas

ar šiem studentiem. Grupas biedru pārliecināšana un cenšanās iesaistīt darbībā sekmīgākajiem studentiem dažkārt kļuva par apgrūtinājumu un traucēkli pašu darbībā. Novērojama parādība, ka dažādu līmeņu studentu iesaistīšanai vienā grupā ir gan pozitīvas, gan negatīvas iezīmes. Pozitīva ir savstarpēja sadarbība un atbalsts, bet negatīvi tiek vērtēta katra studenta individuālo iespēju ierobežošana. Būtu jādažādo grupu veidošanas nosacījumi, un to cēloņi jāizskaidro studentiem. Prasmēs vājākie studenti dažkārt vēlas darboties grupā ar spēcīgākajiem, lai justos drošāk. Tomēr ir arī gadījumi, kad spēcīgākie studenti viņus biedē. Aprakstītajā nodarbībā trīs studenti patstāvīgo darbu izvēlējās sagatavot un prezentēt pa vienam, kas liecina pa vēlmi strādāt individuāli un atbilstoši pilnveidot savas prasmes. Veidojot grupas no viena valodas apguves līmeņa studentiem, docētājs un spējīgākie studenti varētu uzņemties konsultantu lomu. Konsultanti nodarbībā varētu būt iepriekš izvēlēti studenti, kuri attiecīgo materiālu sagatavojuši iepriekš. Par konsultantiem vajadzētu uzaicināt arī studentus, kuri attiecīgo studiju kursu jau ir apguvuši iepriekšējos studiju gados. Nodarbība pagāja ļoti darbīgi, visi studenti tika iesaistīti procesā.

Nodarbībās vērotais ļauj secināt, ka iesaistīšanās studiju procesa plānošanā un organizēšanā studentiem nav pierasta un saprotama. Lai gan studenti bija ieinteresēti un aktīvi, dažkārt viņi nespēja saprast, kāpēc pašiem ir jāizvēlas saturs, jāveido uzdevumi u. tml. Šādos gadījumos bija nepieciešams docētāja skaidrojums.

Pirmā un otrā semestra studentu pašnovērtējuma, docētāju un grupas vērtējuma vidējo vērtību dinamika liecina, ka studentu sekmes ir progresējušas. Statistiskā analīze apstiprina ar Vilkoksona T kritēriju iegūto rezultātu – testa vērtējums beigās ir augstāks nekā sākumā. Veicot datu ticamības un validācijas noteikšanu programmā SPSS ar Kronbaha -Alfa testu, iegūti rezultāti: Sākumā $\alpha > 0.8$ (0.893) liecina, ka kopa ir ticama ar novērtējumu „laba”. Beigās $\alpha > 0.9$ (0.964) liecina, ka kopa ir ticama ar novērtējumu „teicama”.

Secinājumi

Conclusions

- Studijas (mācības) ir mācīšanas un mācīšanās procesu kopums, mērķtiecīga docētāju un studentu mijiedarbība, kas vērsta uz studenta patstāvīgu, mērķtiecīgu un apzinātu darbību.
- Svešvalodas studijas raksturo:
 - ✓ studentu pieredzes izzināšana (valodas prasmju apguves līmeņu noteikšana, valodas mācīšanās pieredzes apzināšana, motīvu, interešu un vajadzību noskaidrošana);
 - ✓ svešvalodas satura veidošana mijsakarībā ar studentu iepriekš iegūto pieredzi un sabiedrības procesu studijām;
 - ✓ interaktivitātes mijsakarība satura un satura apguves organizācijas vienotībā, ievērojot studentu svešvalodu mācīšanās pieredzi;
 - ✓ mācīšanās pieredzes pilnveidošanās interaktivitātes mijsakarībā, satura un formas vienotībā.

- Studiju procesa organizēšanā ievērojami šādi pedagoģiskie pamatprincipi: studenta pieredzes apzināšanas un pašapzināšanas, mērķtiecības princips, sistēmiskuma un sadarbības, personiskā nozīmīguma, patstāvīgas darbības un reflektēšanas princips.

Summary

In the article essential adults' learning pre-conditions, opportunities are described; also, the educators' training principles to optimise the study process have been worked out.

In order the study process would proceed effectively, the unity of learners' cognitive interests and awareness of certain results have to be achieved. A lecturer must be able to inspire learners to discover new values and accept them. The organisation and planning of the study process have to consider the acquisition and further development of content, level of knowledge, skills, relations and values of the related course as well as learners' specific features and interests. During the planning and implementing of the study process close collaboration between the lecturer and students is going on as well as mutual collaboration among the students themselves is carried on. The organisation of the study process is based on students' self-studying whereas the educator performs a consultant's role.

In the Research results (i.e. explored literature sources, talks with students and observation of lectures) approve high necessity to optimise the study process taking into consideration the principles that were researched in adults' learning and teaching. To optimise the study process is a vital necessity as the quality of studies and future specialists depend on it. The study process has to be carried out considering basic adults' learning pre-conditions but it requires a continuous professional growth of lecturers.

Adult learning is a targeted process based on former knowledge and learning experience, self-directed learning, adults' impact on the study process, pre-conditioned and meaningful, reachable goal learning and creation/ setting of an appropriate study situation;

Adults who are pursuing studying have to be well-aware why they pursue it, what they have to pursue and how they have to pursue it. Adult 's learning is self-directed self- studying and autonomous. Methods and approaches used in the study process give adult learners opportunities to perform but without their conscientious involvement in the planning, organisation, carrying out and evaluation of the study process. Educators' understanding of the principle of individualisation varies.

Literatūra Bibliography

1. Čehlova, Z., Grinpauks, Z. (2003). *Skolēnu integratīvo prasmju veidošanās*. Rīga: RaKa, 114 lpp.
2. Gudjons, H. (2007). *Pedagoģijas pamatatziņas*. Rīga: Zvaigzne ABC, 394 lpp.

3. Knowles, M., Holton, E., Swanson, R. (2005). *The Adult Learners*. USA: Elsevier Butterworth Heinemann, 378 p.
4. Koņe, T. (1999). *Pieaugušo izglītības attīstība: raksturīgākās iezīmes*. Rīga: Mācību apgāds NT, 102 lpp.
5. Lieģeniece, D. (2002). *Ievads andragogijā*. Rīga: RaKa, 44 lpp.
6. Rumpīte, D. Studentu autonomija kreatīvā speciālo nozaru angļu valodas apgūvē/Mācību autonomija svešvalodu apgūvē. Konferences materiāli, galv. red. prof. Kaltigina M. (1998) – Rīga: Vārti, 28.–33. lpp.
7. Students, J. (1930). Ievadījums audzināšanas mācībā: Programma – konspekts pašmācībai. – Rīga: CIS, 230 lpp.
8. Špona A. (2006). *Audzināšanas process teorijā un praksē*. Rīga: RaKa, 209 lpp.

<p>Diana Liepa, Ausma Špona</p>	<p>Rīga Teacher Training and Education Management Academy Rīga, Imantas 7.līnija, Latvia E-mail: diana.liepa@rpiva.lv Phone: +371 27111149</p>
---	--